

تاریخچه مطبوعات لرستان

سید فرید قاسمی *

● براساس فهرستها و تاریخهای

مطبوعات، نخستین نشریه‌ای که در لرستان

انتشار یافته روزنامه «بیضاء» می‌باشد. این روزنامه با

چاپ ژلاتین در ذیحجه سال ۱۳۲۷ در بروجرد چاپ و منتشر

شده است.

● حیات مطبوعات لرستان در نیم قرن اخیر با نشریه «راز» آغاز می‌گردد.

نخستین شماره این نشریه با روشی سیاسی، اجتماعی، خبری، ادبی و به بهای

۳ ریال، در دوشنبه ۱۷ مهر ماه ۱۳۲۳ انتشار یافته است.

● نشریات لرستان در نخستین سال انقلاب محدود به دو نشریه.

هفتگی «ندای لرستان» و «زبان عشایر» بودند.

بنابر اقوال مختلف و از لابه‌لای کتابها و سندهای تاریخی، می‌توان دریافت که آغاز نشر مطبوعات در لرستان قبل از صدور فرمان مشروطیت بوده و انتشار شبنامه در این دیار، قبل از روزنامه رواج داشته است. اما براساس فهرستها و تاریخهای مطبوعات، نخستین نشریه‌ای که در لرستان انتشار یافته روزنامه بیضاء می‌باشد. این روزنامه، با چاپ ژلاتین در ذیحجه سال ۱۳۲۷ در بروجرد چاپ و منتشر شده است. روزنامه زاینده رود اصفهان (سال اول، شماره ۴۴، چهارشنبه ۲۲ ذیحجه ۱۳۲۷ قمری) از قول خبرنگار خود در بروجرد می‌نویسد: «جریده به نام بیضاء در بروجرد با ژلاتین طبع و نشر می‌شود و چون نشر معارف کاملاً به وجود مطبعه موقوف است، جناب آعباسعلی تاجر رناسی اصفهانی، محض خدمت به معارف، در مقام برآمده که یک مطبعه باسمه به آنجا بیاورند و از اصفهان، از عالی جاه آقا میرزا حسین مدیر مطبعه فرهنگ خواسته‌اند که یک مطبعه به بروجرد برده، مشارالیه مطبعه را مهیا نموده و به جهت تعلیم و آموختن صنعت طباعی همراه می‌رود و چندی در آنجا اقامت خواهد نمود. ما هم در مرغوبی آن مطبعه سفارش و تأکید بسیار نموده‌ایم. امیدوارم دارالطباعة صحیحی در آنجا مرتب شده، عالم مطبوعات را رونقی تازه حاصل نماید».

همچنین در روزنامه انجمن اصفهان مورخ شنبه ۱۸ ذیحجه قمری آمده است: «الحمدالله در این هفته، از معارف پروری اهالی بروجرد امیدواری حاصل که با عدم تهیه اسباب جریده [ای] به اسم بیضاء [با] چاپ ژلاتین منطبع گردیده و ملاحظه شد، تبریک می‌گوییم و از اولیای امور استدعا می‌کنیم که عطف توجهی به طرف بروجرد نمایند».

عنوان دومین نشریه ادواری را نیز در این دیار باید به مجله معرفت داد. بنابر یادداشت‌های مرحوم صدر هاشمی، این مجله در سال ۱۲۹۹ شمسی به طور ماهانه

در شهر بروجرد چاپ و منتشر شده است. متأسفانه حتی یک نسخه از این دو نشریه در کتابخانه‌های معتبر وجود ندارد، تا اطلاعات بیشتری پیرامون آنها ارائه شود.

تنها نشریه‌ای که نگارنده از بیست سال نخست قرن اخیر (چهاردهم شمسی) به دست آورده، نشریه دبیرستان پهلوی بروجرد می‌باشد که در فروردین سال ۱۳۱۷ منتشر شده است. این نشریه، موضع فرهنگی و آموزشی دارد و به قطع رقیعی و در ۳۲ صفحه انتشار یافته و حاوی گزارشهایی پیرامون چگونگی تأسیس و خصوصیات دبیرستان مذکور و دیگر آموزشگاههای شهرستان بروجرد می‌باشد، همچنین رساله رگ‌شناسی تصنیف حکیم بزرگ ایرانی شنیخ الریس ابوعلی سینا نیز زینت بخش صفحات این نشریه است.

● مطبوعات لرستان در نیم قرن اخیر
حیات مطبوعات لرستان در نیم قرن اخیر با نشریه راز آغاز می‌گردد. نخستین شماره این نشریه، با روش سیاسی، اجتماعی، خبری، ادبی و به بهای ۳ ریال، در دوشنبه ۱۷ مهرماه ۱۳۲۳ انتشار یافته و تا شماره ۱۴۲ آن (سه شنبه ۲۱ مهرماه ۱۳۲۶)، در کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی موجود است. محل نشر این هفته نامه، بروجرد و صاحب امتیاز و مدیر مسئول آن، ابوتراب رازانی است.

ابوالمجد رازانی نیز از ۱۰ اردیبهشت ماه ۱۳۲۹ در بروجرد هفته نامه‌ای به نام بروجرد منتشر کرد. وی این هفته نامه را با روش سیاسی، ادبی، انتقادی و با قطع ۵۰×۳۵ به بهای ۲ ریال تا نهم آبان ماه ۱۳۴۳ به همین نام، و از چهاردهم آذر ماه ۱۳۴۳ در قطع و اندازه‌های مختلف تا ۱۳۶۴ (البته با چند وقفه کوتاه) با عنوان ندای لرستان انتشار داد، که به لحاظ استمرار انتشار، می‌توان از این هفته نامه به عنوان سابقه‌ترین نشریه ادواری تاریخ مطبوعات لرستان یاد کرد.

در آذرماه ۱۳۲۹، هفته نامه دیگری به

قطع ۴۰×۲۱ و در ۶ صفحه به بهای ۱ ریال در بروجرد منتشر شد، به اسم ندای احرار. صاحب امتیاز و مدیر مسئول این هفته نامه، حسن ناظمی و روش آن سیاسی، اجتماعی، انتقادی، دینی و اقتصادی بود. تا شماره ۶۳ (سال دوم) این نشریه، در کتابخانه ملی ایران موجود است. دو سال نخست دهه ۳۰ بی‌سابقه‌ترین سالها در تاریخ مطبوعات لرستان است. در سال ۱۳۳۰، بیش از ده هفته نامه محلی در این دیار ظهور کرد. در شانزدهم تیرماه این سال هفته نامه صدای لرستان با روش سیاسی، اجتماعی منتشر شد. دارنده امتیاز این نشریه، روح‌الله قاضی‌زاده بود. این هفته نامه، به قطع ۳۵×۲۶ و در ۴ صفحه به بهای ۵ ریال مرتباً پنج شنبه‌ها در چاپخانه دانش خرم‌آباد طبع و منتشر می‌شد.

در نهم مرداد ماه همین سال، احمد عیلامی با امتیازی که داشت، به مدیریت برهان زمان‌پور و با روش سیاسی، اجتماعی، خبری، نشریه‌ای به قطع ۳۵×۲۵ در ۴ صفحه در چاپخانه خرمی تهران طبع، و در خرم‌آباد منتشر کرد. نام این نشریه زبان لرستان بود و چندان تداومی نداشت. همچنین در این ایام تا مرداد ماه ۱۳۳۲، آشوب غرب زیر نظر هیئت تحریریه و به قطع ۴۸×۳۴ در بروجرد منتشر شد. صاحب امتیاز این هفته نامه، رضا دهناد و روش آن سیاسی، اجتماعی، خبری بود. در مهرماه ۱۳۳۰ نیز فروغ لرستان و طبیعه لرستان به صف مطبوعات ادواری این دیار پیوستند. در دهم مهرماه فروغ لرستان با امتیاز امین‌الله مصری و مدیریت علی اصغر فشنگچی و به قطع ۴۶×۳۱ و مقصور در خرم‌آباد منتشر شد. بر بالای عنوان بعضی از شماره‌های این نشریه، نوشته می‌شد: «رسم و ره آزادی یا پیشه نباید کرد/ یا آنکه ز جانپازی اندیشه نباید کرد». این هفته نامه شش ماه حیات داشت و جمعاً ۱۴ شماره آن منتشر شد. در صفحه ۳ شماره چهاردهم این نشریه - که در دوازدهم اسفند ماه ۱۳۳۰ انتشار یافته‌آمده است: «اخیراً

نگارنده فقط اولین شماره آن را یافت.

در سال تحصیلی ۱۳۳۰/۳۱، دبیرستان پهلوی خرم‌آباد سالنامه‌ای در ۱۲۰ صفحه به قطع رقعی منتشر کرد. در کتابخانه ملی ایران نیز دو شماره از نشریه‌ای وجود دارد با نام هفته نامه ندای گلشن که در خرم‌آباد منتشر شده است، صاحب امتیاز و مدیر مسئول این هفته نامه علی گلشن و روش آن سیاسی، خبری بوده است. تاریخ شماره دوم آن اردیبهشت ۱۳۳۴ و تاریخ شماره پنجم آن، ۱۱ خرداد ۱۳۳۴ می‌باشد.

علاوه بر موارد ذکر شده، در سی ماه نخست دهه ۳۰، پروانه انتشار دهها نشریه در لرستان صادر شد که بعضی از آنها منتشر نیز شدند، اما با همه کوششی که به عمل آمد، نگارنده حتی یک نسخه از این نشریات را به دست نیاورد. و تعدادی نیز منتشر نشده‌اند که از این زمره‌اند: عقاب لرستان، طوایف لرستان، کاروان لرستان، آهنگ لرستان، بارقه، بروجرد بیدار، بوستان جوان، چماق لر، چمن‌زار، دلو، زبان عشایر، صدای بروجرد، لرستان، نهضت لرستان، ندای پارسا، ندای اصرار، کبیر کوه، عشایر امروز، پیام لرستان، لرستان امروز، نهیب عشایر، راز و مزار.

همچنین در دهه ۳۰، سالنامه دبیرستان پهلوی بروجرد منتشر شد که از چند شماره این سالنامه، نگارنده سالنامه سال تحصیلی ۱۳۳۴/۳۵ را یافت که حاوی مطالب متنوع اجتماعی، فرهنگی و آموزشی می‌باشد و در ۱۷۲ صفحه به قطع رقعی در چاپخانه سعادت بروجرد به چاپ رسیده است. از قرار معلوم، این سالنامه در دهه ۲۰ نیز منتشر شده است. نشریه دیگر، نشریه فرهنگی دبیرستان محمد رضا شاه بروجرد است که در سال ۱۳۳۶/۳۷ در ۱۱۱ صفحه به قطع رقعی و به بهای ۳۰ ریال منتشر شد.

در دهه ۴۰، انجمن معلمان علوم تجربی شهرستان بروجرد نیز اقدام به انتشار یک گاهنامه علمی کرد. شماره سوم این نشریه که بنا به اظهار فرهنگیان بازنشسته بروجردی، آخرین شماره این نشریه

در سال ۱۳۳۱ نیز سه نشریه دیگر بدین ترتیب منتشر شدند: امید عشایر، قیام لر، حمایت ملی. امید عشایر را علی گلشن به قطع ۲۵×۳۹ در ۴ صفحه زیر نظر هیئت تحریریه در چاپخانه دانش خرم‌آباد چاپ و منتشر کرد. بر بالای عنوان این نشریه- که شماره سیزدهم آن تاریخ ۶ شهریور ماه ۱۳۳۱ را دارد و در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران موجود است- نوشته شده: «وقت سخن مترس بگو آنچه گفتنی است/ شمشیر روز معرکه زشت است در نیام».

قیام لر نیز که در زیر نام نشریه، خود را ارگان عشایر لرستان معرفی کرده است، با امتیاز حبیب الله امیر یاراحمدی و به سر دبیری علی محمد علی ضابطی، در قطع ۲۴×۴۹ مصور و به بهای ۱/۵ ریال در پانزدهم دی ماه ۱۳۳۱ در تهران منتشر شد، روش این هفته نامه سیاسی، اجتماعی و روز نشر آن دوشنبه‌ها بود. در مرداد ماه ۱۳۳۲ به علت عدم تجدید امتیاز، این نشریه با پروانه انتشار روزنامه شفاعت (صاحب امتیاز فرهاد شفیعی) و مدیریت حبیب الله امیر احمدی و به بهای سی شاهی منتشر شد.

نادر فنایی نیز در دوازدهم بهمن ماه همین سال، هفته نامه‌ای با روش سیاسی، اجتماعی، و به قطع ۴۴×۶۰ خبری به نام حمایت ملی در بروجرد منتشر کرد، که

روزنامه لرستان جوان به مدیریت جوان با ذوق و فعال آقای سید علی کشفی دارنده امتیاز آن، و هفته گذشته اولین شماره روزنامه لرستان آینده با همت آقای سید ابوالقاسم مرتضوی مدیر و صاحب امتیاز شریف و مبارز و چند جوان با شور و حرارت در خرم‌آباد پا به عرصه وجود گذارده‌اند».

طلیعه لرستان نیز، نشریه دیگری بود که از ۱۳ مهر ماه ۱۳۳۰ با امتیاز نورالله فروغی و به مدیریت احمد عیلامی وزیر نظر هیئت تحریریه در چاپخانه خرمی تهران چاپ، و به بهای ۲ ریال در خرم‌آباد منتشر می‌شد. از دیگر نشریاتی که در این سال انتشار یافتند، پیام غرب، قیام بروجرد، ندای فرهنگ می‌باشند. پیام غرب را حسن سجادی، و قیام بروجرد را مجتبی حسن طباطبایی همه هفته در بروجرد با روش سیاسی، اجتماعی منتشر می‌کردند و ندای فرهنگ را حسام الدین ضیاء در خرم‌آباد انتشار می‌داد. بر بالای عنوان این هفته نامه- که شماره ۵ آن در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران موجود است- نوشته شده: «کوه نتواند شدن سد ره مقصود مرد/ همت مردان برآرد از دمار کوه گردد». جمعاً ۳۲ شماره از این هفته نامه با روش سیاسی، اخلاقی، اجتماعی، خبری و به بهای ۱/۵ ریال تا مرداد ماه ۱۳۳۲ منتشر شد.

می‌باشد، در ۲۵ اسفند ۱۳۴۳ منتشر شد.
 فرهنگیان الیگودرز در سال تحصیلی ۱۳۴۲/۴۳، *سسالنامه اداره فرهنگ شهرستان الیگودرز* را منتشر کردند. منوچهر گودرزی گرد آورنده این سالنامه، در گفتگویی کوتاه با نگارنده اظهار داشت که این سالنامه، قطع رقعی داشته و در ۲۵۰ صفحه در چاپخانه نورجهان الیگودرز طبع گردیده است. دبیرستان ملک الشعرا بهار خرم‌آباد نیز در سال تحصیلی ۱۳۴۲/۴۳، *سالنامه بهار* را منتشر کرد. نخستین شماره این سالنامه با روش اجتماعی، فرهنگی در قطع رقعی و در ۲۳۳ صفحه منتشر شد. شماره دوم این سالنامه، در سال تحصیلی ۱۳۴۶/۴۷ به همان قطع و در ۳۴۲ صفحه منتشر شد. این دو شماره سالنامه، در چاپخانه دانش خرم‌آباد به طبع رسید. *انجمن ادبی دانشوران* بروجرد نیز، از تیرماه ۱۳۴۴، تا تیرماه ۱۳۴۵، چهار شماره فصلنامه منتشر کرد که عنوان فرعی آنها متغیر بود. اولین شماره این نشریه عنوان *تابستان سبز* داشت، دومین شماره *شعله‌های شعر*، سومین شماره *نویسنده بهشت* و چهارمین شماره *شاهراه ذوق*. شماره نخست به بهای ۱۰ ریال، و شماره‌های بعدی به بهای ۲۰ ریال.

در سال ۱۳۵۰، *سالنامه دانشسرای مقدماتی دختران خرم‌آباد* در ۲۲۰ صفحه به قطع رقعی در چاپخانه دانش خرم‌آباد چاپ و منتشر شد. دبیر هیئت تحریریه این سالنامه، ایرج کاظمی بود.

جنگ فلک الافلاک نیز - که زیر عنوان *نامه اهل لرستان* را داشت -، در فروردین ماه سال ۱۳۵۰ به کوشش غلامحسین نصیری پور در ۱۶۲ صفحه و به قطع رقعی در تهران منتشر شد. شماره دوم این جنگ، در زمستان ۱۳۵۱ انتشار یافت. همچنین در اوایل دهه ۵۰، سه نشریه ویژه از سوی فرمانداری کل در لرستان منتشر شد. بانی انتشار اولین شماره، اداره آموزش و پرورش شهرستان بروجرد بود که نشریه‌ای سیاسی، اجتماعی در ۴۰ صفحه ارائه داد. دومین

شماره را، اداره کل آموزش و پرورش لرستان در ۱۰۰ صفحه انتشار داد که حاوی مطالب تاریخی و ادبی بود. سومین نشریه را نیز فرمانداری کل لرستان در ۵۲ صفحه منتشر کرد که در برگیرنده اقدامات عمرانی و چند مقاله تاریخی می‌باشد.

در این سالها، به مناسبت جشنواره‌های سینمایی و تئاتر، ویژه‌نامه‌هایی انتشار می‌یافت. از جمله، برگزارکنندگان *جشنواره سینمای آزاد*، سالانه در زمان برگزاری جشنواره در خرم‌آباد نشریاتی انتشار می‌دادند. *انجمن ادب و قلم خرم‌آباد* نیز در سال ۱۳۵۵، همه هفته نشریاتی ادبی که بیشتر حاوی اشعار شعرا انجمن بود، منتشر می‌کرد که توزیع آن از بین اعضای پیوسته و وابسته انجمن فراتر نمی‌رفت. روزنامه‌های صبح و عصر تهران (آیندگان، اطلاعات، کیهان) نیز در اواسط دهه ۵۰، ویژه‌نامه‌هایی پیرامون لرستان انتشار دادند که در این میان، *آیندگان لرستان* همه هفته و گاه دو هفته یک بار در ۴ صفحه به قطع ۶۲×۴۲، حاوی اخبار و گزارشات لرستان انتشار می‌یافت و به لحاظ استمرار در انتشار، تقریباً یک نشریه محلی محسوب می‌شد و خوانندگانی پیدا کرد.

□

با پیروزی انقلاب نیز دهها عنوان نشریه ادواری در لرستان ظهور کرد که بیشتر آنها نشریات پلی کپی بودند، نه مطبوعه‌ای. در حقیقت نشریات لرستان در نخستین سال انقلاب، محدود بودند به دو نشریه *ندای لرستان* و *زبان عشایر*. *ندای لرستان* را همه هفته در بروجرد ابوالمجد رازانی منتشر می‌کرد و *زبان عشایر* نیز مجله‌ای هفتگی بود که با امتیاز رضا احمدی به قطع ۳۲×۲۲ و در ۱۶ صفحه با روش سیاسی، اجتماعی زیر نظر هیئت تحریریه در چاپخانه امیرکبیر خرم‌آباد چاپ و منتشر می‌شد.

در سال ۱۳۵۹، اداره کل ارشاد منلی لرستان، *گاهنامه فرهنگی پیام لر* را در خرم‌آباد منتشر کرد. *پیام روستا* نیز عنوان هفته نامه ستاد شوراهای اسلامی روستا

وابسته به جهاد سازندگی لرستان بود که با روش سیاسی، اجتماعی، فرهنگی به قطع ۴۳×۳۰ در ۴ صفحه در خرم‌آباد چاپ و منتشر می‌شد.

نهضت سواد آموزی لرستان نیز *گاهنامه مدرسه* را منتشر کرد. این نشریه فقط یک شماره در ۴ صفحه و به قطع ۴۵×۳۰ در چهارشنبه ۱۰ دی ۱۳۵۹ انتشار یافت. در همین سال، غلامحسین کریم پور صاحب چاپخانه دانش خرم‌آباد، با امتیازی که الف. کریم پور داشت، هفته نامه *نهضت اسلام* را با روش سیاسی، اجتماعی، دینی، خبری منتشر کرد. این نشریه معمولاً در قطع ۳۵×۲۵، در ۴ و گاهی ۸ صفحه و به بهای ۱۰ ریال منتشر می‌شد. همچنین در پایان سال ۱۳۵۹ به مناسبت برگزاری اجلاس هیئت دولت و استانداران سراسر کشور در خرم‌آباد، ویژه‌نامه‌ای در ۴ صفحه در این شهر منتشر شد. در سال ۱۳۶۰، توابعین ندامتگاه خرم‌آباد، مجله‌ای با جلد رنگی با نام *ماهنامه صبر* منتشر کردند که روش آن سیاسی و فرهنگی بود. در سال ۱۳۶۱ نیز کتابخانه عمومی مسجد جوادالائمه خرم‌آباد *گاهنامه توحید* را با روش مذهبی انتشار داد. به کوشش نمایندگی کیهان در خرم‌آباد نیز در پنجشنبه ۲۶ اسفند ماه ۱۳۶۱، ویژه‌نامه‌ای در ۶۴ صفحه و به قطع ۴۲×۳۰ به ضمیمه روزنامه کیهان انتشار یافت. از شنبه نهم تیرماه ۱۳۶۳ تا کنون (البته با یک وقفه)، به ضمیمه روزنامه اطلاعات همه هفته *اطلاعات لرستان* که حاوی اخبار این استان می‌باشد، منتشر می‌شود. و تا حدی خلاء نشریه محلی در این دیار را پر می‌کند. البته بنیاد مستضعفان و جانبازان لرستان نیز از فروردین ماه ۱۳۷۰ مجله‌ای با عنوان *سیمای جانباز* انتشار می‌دهد که خاص مسایل فرهنگی و اجتماعی جانبازان لرستان است.